

prevenim dro

Butlletí d'informació sobre **prevenció de drogodependències a Catalunya**

Número 11 - Suplement monogràfic 3 - 2004

Monogràfic drogues i accidents

En aquest número...

- **Editorial** 2
Presentació d'aquest monogràfic sobre drogues i accidents.
- **Cop d'ull a la recerca** 2
Comentari d'un estudi de revisió dels efectes del cannabis sobre les capacitats cognitives i psicomotores implicades en la conducció i el possible impacte del consum d'aquesta substància sobre la seguretat viària.
- **Materials** 3 - 4
¿Alcohol i conduir. Atura't – per sensibilitzar els joves (tríptic).
Conduïm sense alcohol – alcohol i conducció (sèrie de díptics).
Dispensació responsable de begudes alcohòliques – per fer formació (llibret).
Ètica Etílica – alcohol, joves i reducció de riscos (fulletó).
Homo transitus – prevenció d'accidents de trànsit (exposició).
Nit d'estrena – joves, alcohol i conducció (còmic).
No deixis que l'alcohol et condueixi – per sensibilitzar (postal i sotagot).
O alcohol o seguretat – proposta educativa per a ESO (quadern).
- **En pràctica** 5
Orientacions per realitzar accions de formació en servei responsable de begudes alcohòliques per als professionals de l'hostaleria i l'oci nocturn.
- **L'opinió** 5
Rafael Olmos i Salaver, director del Servei Català de Trànsit, ens parla de les línies d'actuació en marxa i previstes per part del Govern en relació al binomi drogues i conducció.
- **Notes bibliogràfiques** 6
Comentaris sobre publicacions relacionades amb l'alcohol i la conducció.
- **Des l'Òrgan Tècnic de Drogodependències** 6
Comentaris al voltant d'una nova versió de "Limit Zero", una proposta pedagògica sobre alcohol i conducció adreçada al segon cicle d'ESO.

prevenim dro
és un programa de l'associació:

amb el suport de:

 Generalitat de Catalunya
Departament de Salut
Direcció General de Salut Pública
Òrgan Tècnic de Drogodependències

I la col·laboració de:

 Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

Aquest tercer monogràfic de Prevenim.DRO, que s'edita i distribueix amb el suport de l'Òrgan Tècnic de Drogodependències del Departament de Salut, se centra en la prevenció dels accidents de trànsit i l'educació viària. Els accidents de trànsit són una causa important de discapacitat i mortalitat prematura, i tenen una notable incidència entre els joves. La majoria d'aquests accidents s'associen amb factors relacionats amb el comportament dels conductors i d'altres usuaris de la via pública, com ara la conducció sota els efectes de les drogues, l'excés de velocitat o l'incompliment d'altres normes de circulació. De tots aquests factors de risc d'origen humà, la conducció sota els efectes de l'alcohol és un dels més importants, ja que segons diferents estudis, fins a un 50% de les morts en accidents de trànsit estan relacionades amb el consum de begudes alcohòliques. Comparat amb el consum d'alcohol, l'ús de drogues il·legals és relativament poc freqüent entre els conductors, tot i que és raonable pensar que afecta també negativament la conducció de vehicles. L'article que comentem en la secció dedicada a la recerca se centra precisament en la revisió de les proves disponibles de les repercussions del consum de derivats del cannabis sobre la sinistralitat viària.

Cop d'ull a la recerca

Cannabis i accidents de trànsit

Sens dubte, l'alcohol és la substància amb una influència negativa més notable sobre la seguretat viària. Aquesta estreta associació entre conducció sota els efectes de l'alcohol i accidentalitat ha estat demostrada en nombrosos estudis que s'han fet a diferents llocs del món. Alhora, malgrat tenir un menor impacte sobre la sinistralitat, també es detecten altres drogues a l'organisme de les persones implicades en accidents de trànsit. A Espanya s'ha documentat la seva presència en el 8,8% dels morts en aquesta mena d'accidents.

Els derivats del cannabis són les drogues il·legals més consumides entre la població general de molts països desenvolupats. Un article recent (Ramaekers i cols., 2004) ha revisat els abundants estudis que han investigat els efectes del cannabis sobre les capacitats cognitives i psicomotores implicades en la conducció de vehicles i el possible impacte del consum d'aquesta substància sobre la seguretat viària.

Diferents estudis epidemiològics han investigat la presència de delta-9-tetrahidrocannabinol (THC) —el principal principi actiu del cannabis— o

d'algun dels seus metabolits en l'organisme dels conductors que han patit un accident de trànsit, mortal o no mortal. La major part d'aquests treballs (principalment els que han estudiat la presència de THC, i no dels seus metabolits, que es poden detectar dies després d'haver consumit cannabis) troben probable que conduir sota els efectes del cannabis incrementi el risc d'accident, essent aquest augment del risc especialment elevat en els conductors que es troben sota la influència simultània del cannabis i l'alcohol.

Diversos estudis han constatat que el cannabis provoca alteracions en les habilitats necessàries per a la conducció, que augmenten amb la dosi consumida i se sumen a les de l'alcohol.

Per complementar les dades provinents de la recerca epidemiològica, diversos estudis han investigat, sota condicions experimentals, els efectes del cannabis sobre el rendiment en diferents proves cognitives i psicomotores, al laboratori (amb simula-

dors de conducció) i en proves de conducció real. Aquests estudis han constatat que amb dosis de 300 micrograms de THC es produeixen alteracions en les habilitats necessàries per a la conducció, semblants a les que provoquen alcoholèmies iguals o superiors a 0,5 g/l. Els efectes negatius del cannabis sobre la conducció augmenten amb la dosi consumida i, si es consumeix simultàniament cannabis i alcohol, se sumen als ja coneguts de les begudes alcohòliques.

Segons les dades que proporcionen les enquestes sobre consum de drogues, a Catalunya està augmentant la prevalença de consumidors de cannabis, alhora que està disminuint la percepció social de l'ús d'aquesta substància com un comportament de risc. Aquesta evolució, que indubtablement allunya la nostra societat de posicions perverses envers els consumidors de cannabis, comporta, tanmateix, el perill de banalitzar els indubtables riscos associats a l'ús d'aquesta substància. En aquest sentit, els programes preventius i de reducció de riscos farien bé d'informar que l'associació entre cannabis i conducció és un risc que cal evitar.

Materials

Alcohol i conduir. Atura't

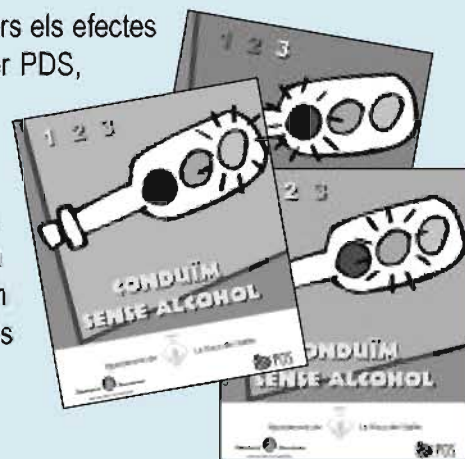
Material de sensibilització sobre els riscos de barrejar alcohol i conducció format per un tríptic de petit format adreçat als adolescents i joves de les comarques de la Garrotxa i l'Alt Empordà (alumnes de batxillerat, Punts d'Informació Juvenil i entitats juvenils) que aporta informació i exemples sobre la manera com interfereix l'alcohol sobre la capacitat de conduir amb seguretat, sobre el nivell d'alcoholèmia que s'assoleix després de prendre diferents begudes alcohòliques i sobre les taxes legals màximes per conduir, a més d'uns quants suggeriments de conducta per als casos en que s'ha begut massa. Elaborat per l'associació PDS, l'han editat conjuntament el Consell Comarcal de l'Alt Empordà i el Consorci de Benestar Social de la Garrotxa.

Més informació: Alt Empordà. Tel: 972 677 050 – La Garrotxa. Tel: 972 266 644

Conduïm sense alcohol

Material adreçat a la població general per augmentar la sensibilització social envers els efectes del consum de begudes alcohòliques sobre la capacitat de conduir. Elaborat per PDS, Promoció i Desenvolupament Social en el marc del programa de prevenció de drogodependències de l'Ajuntament de La Roca del Vallès, està format per un conjunt de tres díptics que aporten informació dels efectes de l'alcohol sobre les aptituds psicofísiques implicades en la conducció, informació sobre la taxa d'alcoholèmia, aclariments sobre idees errònies relacionades amb l'alcohol i la conducció, estimacions del temps necessari per metabolitzar l'alcohol contingut en diferents consumicions estàndard, i suggeriments per evitar conduir si s'ha pres alcohol.

Més informació: Ajuntament de La Roca del Vallès. Tel: 938 422 0 16

Dispensació responsable de begudes alcohòliques

Llibret elaborat pel Pla d'Acció sobre Drogues de l'Ajuntament de Barcelona que constitueix el material de suport d'un programa de formació per a la dispensació responsable de begudes alcohòliques adreçat al sector de l'oci i l'hostaleria (propietaris, cambres i responsables de bars, cerveseries, bars musicals, carpes, discoteques, etc.). Inspirat en un material irlandès, consta de 16 pàgines en format A4 que aporten informació sobre el concepte de dispensació responsable de begudes alcohòliques i la seva utilitat per al sector i per a la comunitat, informació sobre l'alcohol i les conseqüències del seu abús, informació sobre legislació (alcohol i conducció, edat mínima de venda) i estratègies per evitar problemes i conductes de risc per part dels clients.

Més informació: ASPB. Institut de Prevenció i Atenció a les Drogodependències. Tel: 932 384 560

Ètica Ètlica

Fulletó informatiu orientat a la reducció de riscos associats al consum de begudes alcohòliques, elaborat per l'Associació Benestar i Desenvolupament amb el finançament o la col·laboració de diferents administracions d'àmbit estatal, autonòmic i local. Adreçat a la població de 16 a 25 anys, per ser distribuït essencialment a discoteques i altres espais d'oci nocturn on intervé el col·lectiu Energy Control, consta de 20 pàgines il·lustrades d'una manera abundosa i original. Els seus textos, en castellà, aporten continguts relatius a la planificació de la conducta, consells per "beure millor", informació dels efectes de l'abús de l'alcohol sobre la sexualitat, les relacions socials i la conducció, a més d'orientacions per actuar davant situacions d'intoxicació aguda.

Més informació: ABD, Associació Benestar i Desenvolupament. Tel: 932 890 530

Homo transitus

Material per sensibilitzar els joves de 16 a 21 anys sobre la importància del factor humà en la conducció de vehicles, l'accidentalitat en el trànsit i l'adopció de mesures preventives per evitar els accidents. Destaca l'ús d'un llenguatge gràfic nou per tractar el tema dels accidents de trànsit i convidar a la reflexió. Elaborat per PDS, Promoció i Desenvolupament Social per a la Secretaria General de Joventut i el Servei Català de Trànsit, consta d'una exposició de 12 plafons, una guia per als educadors i un díptic recordatori de la visita a l'exposició. La guia, de 32 pàgines, proposa quatre activitats educatives per treballar en grup com a complement de la visita a l'exposició, una de les quals (igual que un dels plafons) tracta sobre els riscos de la conducció sota els efectes de l'alcohol. Aquest material es cedeix en préstec a les entitats i serveis que treballen amb joves.

Més informació: Generalitat de Catalunya · Secretaria General de Joventut. Tel: 934 838 383

Nit d'estrena

Còmic de 8 pàgines que al voltant del fil argumental d'un grup d'amics que celebren que un d'ells estrena cotxe s'adreça als joves de 15 a 20 anys per: a) millorar la seva informació sobre la manera com afecta l'alcohol la capacitat de conduir; b) corregir creences errònies per reduir els seus efectes; i c) suggerir conductes adequades per fer front a situacions comunes relacionades amb el seu abús. Desenvolupat per l'associació PDS en el marc del Programa de Prevenció de Drogodependències del Consell Comarcal l'Alt Empordà, fruit d'un procés d'investigació – acció – participació amb alumnes d'una escola taller, garanteix d'aquesta manera una òptima adequació dels seus missatges als interessos de la població destinatària.

Més informació: Consell Comarcal l'Alt Empordà. Tel: 972 503 088

No deixis que l'alcohol et condueixi

Postal i sotagot editats pel Consell Comarcal del Pla d'Urgell amb el suport de la Secretaria General de Joventut, en el marc d'una campanya de sensibilització sobre els riscos de conduir sota els efectes de l'alcohol. Ambdós materials, impresos a quatre tintes per les dues cares, inclouen a l'anvers una il·lustració amb lema de la campanya, i en el seu revers uns continguts informatius en forma de taules. Una d'elles, comuna als dos materials, planteja conductes que convé adoptar en funció del nivell d'alcoholèmia. Una altra, present només a la postal, informa sobre la quantitat de beguda (cervesa, vi o whisky) que pot fer que s'assoleixi la taxa legal màxima d'alcoholèmia per conduir. Aquesta informació es presenta diferenciada per gèneres.

Més informació: Consell Comarcal del Pla d'Urgell. Pla de Prevenció de Drogodependències. Tel: 973 711 313

O alcohol o seguretat

Quadern de 8 pàgines que forma part dels materials del programa d'educació per a la mobilitat segura del Servei Català de Trànsit: *Factors de risc i mesures preventives a l'ESO*, desenvolupat per l'Equip de Recerca en Educació i Seguretat Viària de la Universitat Autònoma de Barcelona. Inclou quatre apartats: el primer avalua mitjançant un qüestionari el nivell de risc i de seguretat individual respecte a l'alcohol; el segon aporta informació sobre el risc de conduir sota els seus efectes i corregeix idees errònies relacionades amb l'alcohol i la conducció; el tercer proposa diverses activitats (una d'elles sobre els efectes d'altres drogues sobre la conducció) per reflexionar individualment o en grup; el quart, proposa repetir el qüestionari inicial adoptant un format de declaració d'intencions, per avaluar i consolidar els canvis operats treballant aquest material.

Més informació: Servei Català de Trànsit. Tel: 935 674 000

En pràctica

Servei responsable de begudes alcohòliques

La formació per al servei responsable de begudes alcohòliques és una estratègia preventiva que, a diferència d'altres països, està molt poc desenvolupada en el nostre. Tanmateix, suposa una oportunitat per dotar als professionals de l'hostaleria, i en especial als vinculats a l'oci nocturn, d'habilitats per contribuir a evitar problemes relacionats amb el consum d'alcohol entre els seus clients, incidint sobre una població amb una probabilitat elevada d'incórrer en conductes de risc. En general, s'orienta cap a tres objectius: 1. Impedir el consum d'alcohol als menors d'edat, 2. Dissuadir la conducció sota els efectes de l'alcohol, i 3. Evitar servir alcohol a clients intoxicats.

Aquestes intervencions poden ajudar a reduir alguns problemes derivats del consum d'alcohol, com ara els accidents de trànsit (en especial entre

els més joves i de matinada), els episodis de consum intensiu i les agressions. Alhora, els seus resultats milloren quan formen part de plans d'acció comunitaris i s'acompanyen de mesures legislatives, policiaques, etc.

Per fer formació en servei responsable d'alcohol és indispensable la col·laboració dels propietaris dels establiments, que han d'entendre que assolir un equilibri entre els aspectes lúdics, econòmics, de convivència i de salut implicats en el consum d'alcohol interessa tant al sector de l'oci com a les institucions de salut pública i serveis socials. Per això, abans d'endegar una iniciativa d'aquesta mena cal cercar el reconeixement d'alguna entitat propera al sector, com ara l'agrupació de comerciants del territori, i comptar alhora amb el suport de les autoritats locals competents en matèria d'atenció

a les persones, comerç, promoció econòmica, governació, etc.

Aquests programes han de ser breus i molt pràctics, i fer ús del role-playing i altres tècniques actives. Alhora, el seu currículum s'ha d'orientar a fer que els participants: 1. Siguin conscients que poden ajudar a prevenir problemes importants des del seu rol professional, 2. Millorin els seus coneixements sobre l'alcohol i sobre els aspectes legals i de salut del seu consum, 3. Aprenguin a identificar situacions de risc, 4. Adquireixin i practiquin conductes adequades, com ara suggerir una beguda sense alcohol, donar un missatge preventiu relacionat amb la conducció, demanar el DNI, etc. 5. Evitin comportaments inadequats, com ara convidar a alcohol, donar missatges contrapreventius, beure alcohol amb els clients, etc.

L'opinió

Rafael Olmos i Salaver

Rafael Olmos i Salaver, un dels artífexs del Pla Català de Seguretat Viària, va entrar al món de la seguretat viària fent d'examinador a la prefectura de Barcelona de la DGT. Més tard ha estat responsable de seguretat viària del Servei Català de Trànsit, organisme que actualment dirigeix. Prevenim.DRO li ha demanat quines línies d'actuació hi ha previstes en relació al binomi drogues i conducció. Heus aquí la seva resposta:

Dir que l'alcohol i les drogues són presents en un nombre molt alt d'accidents de trànsit no és cap novetat. Segons dades de l'*Instituto Nacional de Toxicologia*, el 31,5% dels conductors morts en accidents de trànsit a Catalunya l'any 2003 tenien alcohol a la sang, i un 12% alcohol i altres drogues, o altres drogues únicament.

Malgrat lo anterior, fins ara els agents de trànsit només han pogut treballar amb aparells que detecten la presència d'alcohol a la sang. La detecció d'altres drogues requereix processos més complexos. A més, a diferència dels tests d'alcoholèmia, els tests de drogues només permeten detectar la seva presència a l'organisme dels conductors, però no la quantitat consumida. Així i tot, s'estan provant diferents detectors disponibles al mercat i s'està elaborant un protocol de detecció de drogues en els conductors implicats en accidents greus, els que cometin infraccions greus i els que mostrin un comportament estrany.

La lluita contra l'alcohol en la conducció ha de combinar la prevenció i la repressió per generar una actitud social positiva de no beure si s'ha de conduir.

Pel que fa a la lluita contra l'alcohol en la conducció el Servei Català de Trànsit ha desplegat una estratègia basada en dos eixos: la prevenció i la repressió. En el primer, entre altres accions,

es fan campanyes per conscienciar la població del risc que suposa combinar alcohol i conducció; es fomenta la figura del conductor alternatiu, com fan altres països de la Unió Europea, i s'ha desenvolupat una proposta pedagògica innovadora, adreçada a tot el cicle formatiu, per detectar actituds i comportaments de risc en els infants i joves i promoure els elements protectors adients per a cada risc. En el pla repressiu, l'actuació es basa en la realització de controls d'alcoholèmia, permanents i aleatoris, que han de dur la ciutadania a entendre que beure alcohol i conduir és incompatible.

En suma, es tracta de generar, com ja està començant a passar, una actitud social positiva en aquest tema basada en la idea de no beure si s'ha de conduir.

E. Valdés (2004). Accidentes de tráfico relacionados con el alcohol. *Trastornos Adictivos*; 6(4): 231-233.

Editorial que partint dels advertiments de l'OMS sobre els accidents de trànsit, aporta algunes xifres de la UE i d'Espanya relacionades amb l'alcohol, comenta diferents mesures per prevenir-los i presenta dos articles més sobre aquests temes inclosos en el mateix número de la revista. Disponible a: <http://db2.doyma.es/pdf/182/182v06n04a13069833pdf001.pdf>

A. Rodríguez-Martos, C. García, A. Duran (2004). Evaluación de un programa piloto de formación en dispensación responsable de bebidas alcohólicas. *Trastornos Adictivos*; 6(4): 240-247.

Estudi d'avaluació de l'efectivitat d'un programa de formació en dispensació responsable de begudes alcohòliques, realitzat a Barcelona, basat la utilització de qüestionaris i l'observació sistemàtica de situacions preparades mitjançant actors simulant embriaguesa.

Disponible a: <http://db2.doyma.es/pdf/182/182v06n04a13069835pdf001.pdf>

H. Laurell (2004). Hacia unas carreteras sin alcohol en Europa. *Trastornos Adictivos*; 6(4): 262-268.

Article que recull una comunicació de l'autor a la *European Alcohol Conference, Bridging the Gap* (Varsòvia, juny 2004) on analitza diferents intervencions per evitar la presència d'alcohol a la carretera.

Disponible a: <http://db2.doyma.es/pdf/182/182v06n04a13069837pdf001.pdf>

E. Santamariña, A. Rodríguez-Martos, L. Torralba, M. Escayola, J. Martí, A. Plasencia. *Efectividad de las intervenciones sobre lesionados de tráfico con alcoholemia positiva*. Reunión Científica de la Sociedad Española de Epidemiología, Càceres, octubre 2004. Estudi que analitza l'efectivitat de les intervencions per reduir el consum d'alcohol en lesionats per accident de trànsit amb alcoholèmia positiva, realitzades en un servei d'urgències.

Resum disponible a: <http://db2.doyma.es/pdf/138/138v18nSupl.3a13069235pdf001.pdf>

Drinking and Driving in Europe. Cambridgeshire: EUROCARE. Juny 2003.

Informe d'EUROCARE per a la UE que inclou recomanacions i una revisió crítica de les diferents estratègies que s'han proposat per reduir els accidents relacionats amb l'alcohol a les carreteres europees.

Disponible a: <http://www.eurocare.org/publications/drinkdriving.pdf>

Des de la Direcció General de Drogodependències i Sida

Límit Zero. Fa uns anys, el Departament de Sanitat en col·laboració amb el Servei Català de Trànsit i el Departament d'Ensenyament va dissenyar "Límit Zero", una proposta didàctica per estimular en els joves la percepció de perill envers la conducció associada al consum d'alcohol. Ara, el Departament de Salut l'ha reeditat, afegint-hi noves activitats i noves dades. És tracta d'una proposta adreçada al segon cicle d'ESO, que pot complementar un crèdit variable d'educació per a la salut o altres activitats de prevenció de les drogodependències o d'educació viària. Els seus materials inclouen un guia per al professor, un quadern per als alumnes i un joc d'ordinador interactiu que simula la conducció d'un vehicle sota diferents índexs d'alcoholèmia, mostrant així, d'una manera vivencial, alguns dels principals efectes de l'alcohol sobre la conducció: augment del temps de reacció, reducció del camp visual, disminució de l'agudesia visual i dificultat per mantenir el vehicle dins la via.

Més informació: Departament de Salut. Òrgan Tècnic de Drogodependències. Tel.: 932 272 900

prevenim dro

Edita: PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció: Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?

Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?

Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.dro: Provença, 79 baixos 3a. 08029 Barcelona

Tel: 93 430 71 70 • Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org • Web: <http://www.pdsweb.org>